

STRÄNGA BRÄNNNA GLASERA

Keramikern **Maria Ekström** driver Kakelmakeriet i Askersund. Hon är en av få svenska tillverkare av handgjorda kakelplattor och håller till i en gammal skurtrasfabrik där hela tillverkningsprocessen – från att stränga leran till att bränna och glasera – äger rum.

Text HEDVIG ANDERSSON Bild EMELIE OTTERBECK

Maria Ekström driver
Kakelmakeriet i Askersund
sedan tio år tillbaka.

☎ Kakeltillverkningen sker i en gammal skurtrasfabrik från 1938. I den lilla verkstaden sker hela tillverkningsprocessen från lersträngning till glasering och bränning.

Det är en tidig höstmorgon i september och dimman ligger tät runt den gamla skurtrasfabriken i Askersund – en liten grå stänkputsad byggnad från 1938 med röda fönster – en timmes bilfärd från Örebro. Keramiska plattor pryder fönstrens fyra hörn och ger en ledtråd till den verksamhet som nu fyller fabrikslokalen. Här driver keramikern Maria Ekström Kakelmakeriet där hon efter avslutade studier vid bland annat den Carl Malmsten-grundade hantverksskolan Capellagården på Öland tillverkar handgjort kakel på beställning.

– Jag har varit i den här verkstaden i tio år. Om man vill jobba med keramiskt hantverk i Sverige idag får man i princip starta något eget. När jag drog igång ville jag jobba med kakelugnar, både med att mura och att göra kakelplattor, med restaurering och nytillverkning. Det var så det började, med kakelugnar och kakelugnsplattor, berättar hon.

Varje keramisk platta bär spår av hantverket.

Till en början utgjorde arbetet med kakelugnar hela verksamheten. Samtidigt gick mycket tid till att iordningställa den gamla fabriksbyggnaden. Efterhand började Maria Ekström få förfrågningar från privatpersoner som efterfrågade livfulla handslagna plattor.

– Kakelugnsprojekten kan bli stora och ta mycket tid och det blir ganska kostsamt. Så det var skönt att börja göra kakel till kök och badrum som blev lite snabbare, mindre projekt.

Idag gör det inte så mycket att projekten blir stora. Nu levererar hon kakel till allt från offentliga utsmyckningar till privata hem. Hon har samarbetat med konstnären Stina Wirsén och gjort illustrerade plattor till Åhléns City i Stockholm och en förskola i Skellefteå. Hon har levererat dödskalleeprydda plattor till klädmärket Cheap Mondays kontor. I våras hjälpte hon konstnären Marie Dahlstrand med det keramiska arbetet kring en utsmyckning av en gångtunnel i Angered i Göteborg.

A woman with brown hair tied back, smiling, sits on a grey metal workbench with a red-painted top. She is wearing a black t-shirt with white polka dots, a denim skirt, red leggings, and brown sneakers with purple socks. A large, black, cone-shaped pendant lamp hangs above her, casting a warm glow. The background is a cluttered workshop with shelves filled with boxes, pottery, and various tools. A stack of wooden planks is on the workbench next to her. The overall atmosphere is one of a creative and busy workspace.

"OM MAN VILL JOBBA MED KERAMISKT
HANTVERK I SVERIGE IDAG FÅR MAN
I PRINCIP STARTA NÅGOT EGET."

Alla plattor produceras fortfarande med en enda lerkvarn och ett par ugnar i den lilla verkstaden. Glaserar gör hon i en balja vid en arbetsbänk precis utanför det lilla rum som inhyser ugnarna. Även om Maria Ekström ibland tar in hjälp arbetar hon oftast ensam genom hela tillverkningsprocessen.

– Processen är väldigt hantverksmässig och det är en fördel att vara småskalig. Ju enklare process, desto enklare är det att jobba med små serier i en särskild storlek för specifika projekt. Så det är dels av praktiska skäl, men också för att få livfullheten i plattan, som jag väljer att tillverka för hand.

Att spår av handens arbete finns att se i kakelplattan är viktigt.

– Det finns en skillnad i hur ljuset bryts mot ytan. Jag vill att hantverket ska synas.

Bara en bråkdel av allt kakel som säljs i Sverige

”JAG BRUKAR
JÄMFÖRA MITT
KAKEL MED
MUNBLÅST
FÖNSTERGLAS,
DET BLIR EN ANNAN
LIVFULLHET
EFTERSOM
PLATTORNA ÄR
BÅDE TILLVERKADE
OCH GLASERADE
FÖR HAND.”

är producerat i Sverige, och det är ofta en dystur bild med nedläggningar och flytt till låglöneländer som präglar svensk industri. Men för Maria Ekström och Kakelmakeriet har det inneburit vissa fördelar.

– Att vara en liten producent i Sverige idag är kul eftersom det händer så mycket på byggmarknaden. Det märks att det inte finns någon produktion av kakelplattor i större skala. Det finns en ganska stor efterfrågan på specialprodukter och en hunger från arkitekter och formgivare att kunna vara med i hela tillverkningsprocessen – från lera till glasyr, konstaterar hon.

FÖR EN LITEN tillverkare blir tidspressen istället ofta den största utmaningen.

– Det går så fort i byggbranschen och detta är ju en ganska långsam process. Det tar tid med hantverk och lera kräver sin torktid. Ibland kan jag missa större jobb på grund av att det går för långsamt att tillverka plattorna på det här sättet.

Hela tillverkningsprocessen sker i den lilla fabriksbyggnaden. Lera kommer från danska Fyn och strängas från en lerkvarn ut genom olika matriser som ger den rätt tjocklek, rundade eller kantiga hörn. Därefter får den torka och skärs sedan i rätt storlek.

– Det är väl där hantverket kommer in. För även om jag skär väldigt exakt blir varje platta bearbetad för hand. Det är där mycket av livfullheten kommer in.

SEDAN LÄGGS PLATTORNA att torka mellan gips-skivor i tre till fyra veckor innan det är dags för bränning, glasering och bränning igen. Den som kan vänta får ett unikt, projektspecifikt kakel med spår av händers arbete och möjlighet att följa och påverka tillverkningsprocessen. Maria Ekström är dessutom en hantverkare som tar helheten i beaktande.

– I min formgivning har jag jobbat mycket med fogen som ett dekorationselement. Fogen gör ju lika mycket för resultatet som plattan eftersom det är fogen som delar upp och bildar ytor. Jag gillar de rena, odekorerade plattorna och använder istället fogen för att skapa mönster. En platta är en sak, tjugo plattor tillsammans blir något annat. Jag tycker att det är intressant att utforska hur olika delar blir en ny helhet.

Efter tio år känner Maria Ekström att verksamheten börjar nå den vision hon hade när hon började tillverka handgjort kakel.

☉ Den enkla och småskaliga tillverkningsprocessen gör det lättare att uppfylla specifika önskemål från kunder. Höger sida: ☉ Lerkvarnen förser med olika matriser för att ge plattan rätt form. ☉ Att experimentera fram rätt nyans på glasyren tar tid. ☉ All glaserings sker i verkstaden och plattorna bränns sedan i någon av de två ugnarna.

"DET FINNS EN GANSKA STOR EFTERFRÅGAN PÅ SPECIALPRODUKTER OCH EN HUNGER FRÅN ARKITEKTER OCH FORMGIVARE ATT KUNNA VARA MED I HELA TILLVERKNINGSPROCESSEN – FRÅN LERA TILL GLASYR."

"OM JAG TÄNKER TIO
ÅR FRAMÅT ÖNSKAR
JAG ATT JAG SKA HA
MER TID FÖR ATT
JOBBA MED MIN EGEN
FORMGIVNING OCH ATT
ARBETA MER KONSTNÄRLIGT
MED KAKLET."

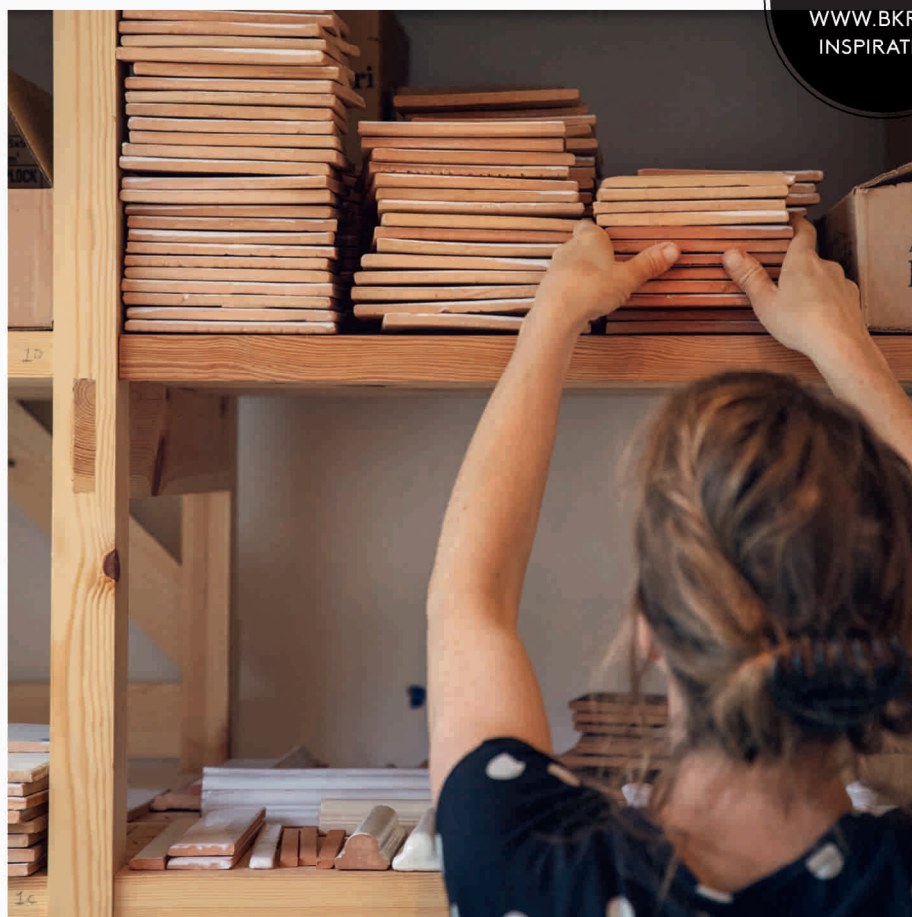
– Jag börjar närma mig den plats jag ville komma till när jag drog igång, att tillverka kakel för olika ändamål och till olika större projekt, att både jobba med själva hantverksprocessen men också att arbeta med formgivning och mönster. Men det har tagit sin tid. Det som skiljer sig mest från den visionen jag hade när jag började är att jag inte jobbar så mycket med kakelugnar, men nu har jag varit involverad i ett ganska stort kakelugnsprojekt under hösten, en renovering av en 1700-talsugn.

Ugnen, som är köpt i Skåne men som troligtvis har sitt ursprung i Stockholm, är inköpt av ett par som har byggt upp en Karolinergård. Ugnen saknar ett 20-tal delar och har en målning som sträcker sig över hela ugnen.

– Det är ett ganska komplicerat arbete och en stor utmaning. Dels att ta fram alla delar, dels att hitta rätt glasyr för att matcha färgerna som den är målad med. Våra material idag är processade på ett annat sätt och mycket renare, så det är en hel del jobb att få till rätt glasyrer och rätt pigment.

MARIA EKSTRÖM ÄR återigen tillbaka där verksamheten började, med kakelugnar. Nu har hon dock en bred verksamhet och är mer väletablerad som leverantör av handgjorda kakelplattor, med en tydlig plan för framtiden.

– Om jag tänker tio år framåt önskar jag att jag ska ha mer tid för att jobba med min egen formgivning och att arbeta mer konstnärligt med kaklet. Även om jag tycker mycket om att jobba med hantverket och att producera plattor, och mycket av de konstnärliga och formmässiga tankarna föds där, skulle jag nog vilja jobba mer med formgivning. Dessutom finns det mycket att utforska vad gäller närproducerade material och återvinningsmaterial. ■

Vänster sida: ⑤ Till klädmärket Cheap Mondays kontor levererade Maria Ekström ett kakel med företagets logga. ⑦ Skålkaklet blir en finurlig förvaringslösning. Höger sida: ④ Maria Ekström samarbetar ofta med konstnärer, men vill också gärna utveckla sin egen formgivning.

KAKELMAKERIET

Kakelmakeriet grundades av keramikern Maria Ekström 2007. Maria Ekströms intresse för keramik väcktes när hon jobbade extra i en keramisk verkstad under högstadiet och gymnasiet. Hon utbildade sig sedan på Capellagårdens tvååriga keramikutbildning och vid Formakademin i Lidköping. Hon har dessutom läst konstvetenskap och gått som kakelugns- murarlärling.

SE FILMEN OM
KAKELMAKERIET
WWW.BKR.SE/INSPIRATION